

***Schistostega pennata* (Hedw.) Web. & Mohr. (Lichtmos) nieuw voor Nederland**

A.C. (Ton) Rozemeijer
Wamelstraat 11, 1106 DL Amsterdam

Abstract: *Schistostega pennata* (Hedw.) Web. & Mohr new to the Netherlands

In Januari 2005 *Schistostega pennata* was found in the municipality of Rheden (province of Gelderland). It grows in small quantity in a cavity of a loamy, west-facing slope, situated below a mixed forest.

In het geaccidenteerde Nationaal Park Veluwezoom in de gemeente Rheden bevindt zich een aantal op het westen geëxponeerde lemige wandjes. Omdat zij grenzen aan een gemengd bos, liggen er bladeren en takken en steken overal boomwortels uit. Vooral rondom die boomwortels zijn er extra uithollingen ontstaan van enige decimeters diepte. In één van deze miniatuur grotten trof ik, op 15 januari 2005 om precies te zijn, *Schistostega pennata* aan. Een markant mosje dat heel even denken doet aan een *Fissidens*. Hier in het halfduister, groeit zij in zeer kleine zoden, op een drietal plaatsen zowel horizontaal als verticaal als ondersteboven. Op enige afstand bevinden zich onder andere *Atrichum undulatum*; *Pleurozium schreberi*, *Pseudotaxiphyllum elegans*, *Eurhynchium praelongum* en *Calypogeia fissa*.

De Nederlandse naam Lichtmos verwijst naar een curieuze eigenschap van het permanente protonema: de ronde cellen waaruit zij ondermeer is opgebouwd, werken als lenzen waardoor het invallend licht wordt gebundeld. Het groene deel van het spectrum wordt vervolgens, via de chloroplasten, weer teruggekaatst zodat er een groenig licht schijnt. "Duivelsgoud" werd dit schijnsel genoemd omdat je er natuurlijk niets tastbaars aan overhoud wanneer je er gretig naar graait! (Wirth & Düll 2000). De mannelijke- en vrouwelijke planten die uit dit protonema ontstaan zijn ± 5-15 mm lang. Aan weerszijden van de stengel (bruinrood aan de basis, groen aan de top) bevinden zich de nerfloze, blauwgroene, aan hun basis met elkaar vergroeide blaadjes. Zij zelf zijn lancetvormig tot eirond-lancetvormig en opgebouwd uit 16-35 µm brede cellen die romboïde- tot ruitvormig zijn. Aan de fertiele plant staan de veel kleinere blaadjes in lengterichting ingeplant. Tenslotte: op een gelige tot 4 mm hoge, fragiele seta balanceert het peristoomloze kapsel.

Standplaats van *Schistostega pennata* op de Veluwezoom (foto's R.J. Bijlsma, maart 2005)

De kalkmijdende *Schistostega pennata* houdt niet van directe beregning en wordt in haar verspreidingsgebied Groot-Brittannië, Centraal Europa, Amoer, Japan, Noord-Amerika (Smith 1978) dan ook voornamelijk gevonden in zandsteengrotten, konijnenholen, nissen, oude kelders, mijngangen en locaties zoals hierboven beschreven. Neemt echter de lichtintensiteit teveel toe of regent het in dan zal zij het afleggen tegen andere blad- en levermossen (Zechmeister 1994). Of deze kleine hoeveelheid Veluws lichtmos een lang leven beschoren is, valt gezien de sterke erosie, dan ook zeer te betwijfelen.

Met dank aan Ad Bouman voor zijn controle/bevestiging van deze nieuwkomer. Materiaal bevindt zich in het herbarium van de auteur en van R.J. Bijlsma, verzameld maart 2005 (rijkelijk met sporenkapsels) waarvan een duplikaat in het Nationaal Herbarium Leiden. Het verzamelen van extra materiaal gaat zeer ten koste van de kleine populatie en wordt hierom ontraden.

Literatuur

- Smith, A.J. 1978. The moss flora of Britain and Ireland. Cambridge University Press.
Wirth, V. & Düll, R. 2000. Mossen en korstmossen. Tirion Uitgevers B.V. Baarn.
Zechmeister, H.G. 1994. Die Waldbodenmoose Österreichs. Zoologisch-Botanische Gesellschaft, Österreich.